

เสนาวิวัฒน์ของระบบกฎหมายไทยในช่วงระบอบรัฐประหาร 2557–2562*
MILITARIZATION OF THAI LEGAL SYSTEM DURING THE COUP REGIME: 2014–2019

ดวงกมล ประดิษฐ์ด้วง¹

Doungkamon Praditduang¹

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย¹

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand.¹

Email : dounkamon018@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง ตามหลักเสรีประชาธิปไตย และการใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง เพื่อวางรากฐานให้กับระบอบรัฐประหาร โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีการปกครองแบบผสมและแนวคิดทฤษฎีเสรีประชาธิปไตยในการวิเคราะห์ ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 2 ปี

ผลการวิจัยพบว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พยายามใช้กฎหมายฉบับต่างๆ ดังนี้ ประการแรก การใช้กฎหมายทั่วไป ประการที่สอง การใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 และประการสุดท้าย การใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อเป็นเครื่องมือในการเข้ามาควบคุมทางการเมือง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเสรีประชาธิปไตย อีกทั้งยังส่งผลต่อการวางรากฐานค้ำจุนให้กับระบอบรัฐประหารในระยะยาวอีกด้วย

คำสำคัญ : 1. คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) 2. หลักเสรีประชาธิปไตย 3. ระบอบการปกครองแบบผสม

ABSTRACT

The objective of this article is to study the enforcement of the National Council for Peace and Order (NCPO) in 2014-2019 before the election, as the principle of liberal democracy that laid the foundation of the coup by relying on the Laws of the Hybrid Regime and Liberal Democracy framework by collecting information using qualitative research methodology for 2 years.

The results were found that the military coup (NCPO) aimed to use various laws such as First use of the Law Second the Constitution of the Kingdom of Thailand (interim) in 2014 and the Constitution of the Kingdom of Thailand in 2017 as a tool of gaining political control which was inconsistent with liberal democracy principles. In addition, the law has affected laying the foundations for the long-term sustaining of the coup regime.

Keywords : 1. National Council for Peace and Order (NCPO) 2. Liberal Democracy 3. Hybrid Regime

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา หากพิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆ ในประวัติศาสตร์พัฒนาการเมืองของไทยนั้น ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่า กองทัพนั้นเป็นตัวแสดงหลักหรือเป็นตัวแสดงที่สำคัญต่อการเมืองไทยมาอย่างยาวนาน หากพิจารณาบทบาททางการเมืองของทหารไทย จะพบว่า ทหารไทยนั้นได้เข้าทำการแทรกแซงในการเมืองบ่อยครั้งในรูปแบบต่างๆ จนกระทั่งกลายเป็นลักษณะพิเศษประการหนึ่งของการเมืองไทย กล่าวได้ว่า การที่ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างสูงถูกมองว่า เป็นปัญหาหรืออุปสรรคประการหนึ่งต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย(Democratization) ของไทย นับตั้งแต่การปฏิวัติเมื่อปี พ.ศ.2475 เป็นต้นมาจนกระทั่งถึงในปัจจุบัน การรัฐประหารในแต่ละครั้งนั้นถือว่าเป็นการตอกย้ำให้เห็นถึงสถานะของทหารว่ามีบทบาทสำคัญอยู่ในเวทีทางการเมืองของไทยอยู่เสมอ ดังที่ สุรชาติ บำรุงสุข (2558) ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับการเมืองไทยแล้ว การแทรกแซงของทหารในการเมืองได้กลายเป็น “กฎ” มากกว่า “ข้อยกเว้น” ในการเมืองของประเทศโลกที่สาม

แนวโน้มการขยายอำนาจของกองทัพในสังคมไทยมีการดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ภายหลังจากการรัฐประหาร 2549 ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นในการดึงอำนาจจากรัฐบาลพลเรือนมาไว้ที่กองทัพ โดยลักษณะสำคัญของการขยายอำนาจนี้ ไม่เพียงแต่เป็นการเข้ายึดอำนาจการปกครองโดยกองทัพ และการ

เข้ามามีบทบาททางการเมืองของทางในระยะเวลาหนึ่ง แต่ยังมีกระบวนการผลักดันให้สังคมการเมืองมีลักษณะไปในทางทหารขยายเพิ่มขึ้นในมิติต่างๆ (ศุภนัยนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562)

กระบวนการทำให้มีลักษณะทางทหาร(Militarization) หมายถึง กระบวนการที่สังคมหรือบุคคลโดยทั่วไปค่อยๆ ถูกกำกับควบคุมโดยรัฐหรือถูกทำให้ขึ้นอยู่กับวิธีคิดแบบทหาร สังคมที่อยู่ภายใต้กระบวนการนี้ ไม่เพียงแต่ทำให้ความจำเป็นทางทหารและสมมติฐานแบบทหารเป็นคุณค่าที่ครอบงำ แต่ยังกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาในสังคมนั้นด้วย (ศุภนัยนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562) หากพิจารณาสภาพปัญหาการเมืองไทยจะพบว่า การที่กองทัพเข้ามามีบทบาทโดยเป็นตัวแสดงหลักทางการเมืองในประเทศไทย ยิ่งเปรียบเสมือนเป็นการตอกย้ำที่ทำให้ปัญหาทางการเมืองไทย เนื่องจากแม้ว่าประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ.2475 แล้ว แต่พัฒนาประชาธิปไตยของไทยยังคงอยู่ในลักษณะวังวนของการรัฐประหารและการฉีกรัฐธรรมนูญโดยกองทัพเรื่อยมาดังจะเห็นได้จากตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประวัติศาสตร์การรัฐประหารในประเทศไทย จำนวน 13 ครั้ง

พ.ศ.	รายชื่อผู้ทำการรัฐประหาร	การยึดอำนาจ
2476	พระยามโนปกรณนิติธาดา	ประกาศพระราชกฤษฎีกาปิดสภาผู้แทนราษฎรหรือที่เรียกกันว่า รัฐประหารเงียบ
2476	พลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา	ทำการยึดอำนาจรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา
2490	พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ	ทำการยึดอำนาจรัฐบาล พล.ร.ต.ถวัลย์ อารณานาวาสวัสดิ์
2491	พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ	บังคับให้นายควง ภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและมอบตำแหน่งให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม
2494	จอมพล ป. พิบูลสงคราม	ทำการยึดอำนาจรัฐบาลตนเอง
2500	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ทำการยึดอำนาจรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม
2501	จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	ทำการยึดอำนาจรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร
2514	จอมพลถนอม กิตติขจร	ทำการยึดอำนาจรัฐบาลตนเอง
2519	พล.ร.อ.สัจด์ ชลออยู่	ทำการยึดอำนาจรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
2520	พล.ร.อ.สัจด์ ชลออยู่	ทำการยึดอำนาจรัฐบาล นายธานินทร์ กรัยวิเชียร
2534	พลเอกสุนทร คงสมพงษ์	ทำการยึดอำนาจรัฐบาล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
2549	พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน	ทำการยึดอำนาจรัฐบาล รักษาการพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร
2557	พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา	ทำการประกาศรัฐประหาร เพื่อให้รัฐมนตรีรักษาการรัฐบาลหมดอำนาจและเปลี่ยนผ่านสู่การจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่

ที่มา : ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลและทำการเรียบเรียงจากประชาไท (2560)

จากตารางดังกล่าวในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สภาพทางการเมืองของประเทศไทยมีลักษณะการสลับสับเปลี่ยนไปมาระหว่างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยกับระบอบเผด็จการแบบทหาร ดังจะเห็นได้จาก บทบาทของเผด็จการทหารในประเทศไทยปัจจุบันภายใต้คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (The National Council for Peace and Order or NCPO) ที่เป็นตัวแสดงหลักที่สำคัญในการพยายามรักษาอำนาจของตนเองไว้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ระบอบประชาธิปไตยอาจกลับกลายเป็นหน้าฉากที่ทำให้เผด็จการสืบสานอำนาจ (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2561) โดยมีตัวแสดงทางการเมืองที่สำคัญคือทหาร เนื่องจากการรัฐประหารภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 จนกระทั่งปัจจุบันปี พ.ศ.2562 ตลอดระยะเวลา 5 ปีหลังการทำรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองไทย ได้แสดงให้เห็นว่า ภายใต้ผู้นำทหาร ซึ่งนำโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีความพยายามผลักดันการสืบทอดอำนาจของตนเองผ่านการใช้รัฐธรรมนูญใหม่ จนกระทั่ง นำไปใช้เป็นเครื่องมือครอบงำการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ.2562 เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอีกครั้ง

ดังนั้น การใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.) มีลักษณะที่ขัดต่อหลักเสรีประชาธิปไตย โดย คสช. ใช้กฎหมายฉบับต่างๆ เป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการปกครองตามอำเภอใจ เพื่อต้องการรักษาอำนาจและวางรากฐานค้ำจุนให้กับระบอบรัฐประหาร หรือกล่าวได้ว่า การใช้กฎหมายในระบอบ คสช. ไม่ได้ทำหน้าที่ในการจำกัดอำนาจรัฐ แต่กฎหมายกลับมีไว้เพื่อละเมิดและจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน และทำให้ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งนำไปสู่การสูญเสียหรือลดทอนคุณค่าความเป็นประชาธิปไตยในท้ายที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ. 2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง ตามหลักเสรีประชาธิปไตย

2.2 เพื่อศึกษาการใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง เพื่อวางรากฐานให้กับระบอบรัฐประหาร

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 คณะรัฐประหารรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พยายามใช้กฎหมายฉบับต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเข้ามาควบคุมทางการเมือง ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเสรีประชาธิปไตย อีกทั้ง ยังส่งผลต่อการวางรากฐานค้ำจุนให้กับระบอบรัฐประหารในระยะยาวอีกด้วย

4. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

4.1 ทำให้ทราบเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง ตามหลักเสรีประชาธิปไตย

4.2 ทำให้ทราบเกี่ยวกับการใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ. 2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง เพื่อวางรากฐานให้กับระบอบรัฐประหาร

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในช่วงปี พ.ศ.2557 – 2562 ก่อนการเลือกตั้ง ได้แก่ 1)เจ้าหน้าที่ที่ติดตามสถานการณ์คดีตั้งแต่ช่วงการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ(คสช.)ของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน(Thai Lawyers for Human Rights) จำนวน 1 คน 2)หัวหน้าศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพของโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน(iLaw) จำนวน 1 คน 3) วิธีการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกจากวิธีการแบบเจาะจงโดยการพิจารณาจากผู้วิจัย เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยต้องเป็นผู้ให้ข้อมูลที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้แก่ ข้อมูลละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ภายหลังการรัฐประหาร ข้อมูลการควบคุมตัวบุคคลอันเนื่องมาจากเหตุผลทางการเมือง เป็นต้น เพื่อไปประกอบในงานวิจัยครั้งนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1)แหล่งข้อมูลปฐมภูมิได้จากการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ที่ติดตามสถานการณ์คดีของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหัวหน้าศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพของโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน 2)แหล่งข้อมูลทุติยภูมิได้จากแหล่งข้อมูลที่หน่วยงานศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนกับโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชนได้ทำการรวบรวมสถิติเกี่ยวกับข้อมูลละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ภายหลังการรัฐประหาร ข้อมูลการควบคุมตัวบุคคลอันเนื่องมาจากเหตุผลทางการเมืองภายใต้การใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ประกอบกับเอกสารจากบทบัญญัติกฎหมาย หนังสือ บทความวารสาร งานวิจัยวิทยานิพนธ์ ข้อมูลสถิติหรือเอกสารเผยแพร่ทางราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลสารสนเทศจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เนื่องจากรูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นเครื่องมือหลักที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้เก็บรวบรวมจากผู้เชี่ยวชาญ ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติและการสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหาร โดยส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับเจ้าหน้าที่ที่ติดตามสถานการณ์คดีของศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหัวหน้าศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพของโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชนล่วงหน้าเพื่อการเตรียมการก่อนการสัมภาษณ์โดยแบบสัมภาษณ์จะประกอบด้วยชุดคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์และแสดงความคิดเห็น ซึ่งการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวาง

แผนการล่วงหน้าไว้อย่างเป็นขั้นตอนว่าจะต้องซักถามในประเด็นใดบ้างและมีคำถามกำหนดตายตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมทุกประเด็น แต่ในการสัมภาษณ์การถามคำถามสามารถปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความชัดเจนในคำตอบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และสามารถควบคุมทิศทางโครงสร้างของเนื้อหาให้เป็นเรื่องที่ต้องการทราบในการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก เป็นวิธีการสัมภาษณ์ที่ต้องการรายละเอียดมากที่สุดในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการและมีคุณภาพตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้ 1)การค้นคว้ารวบรวมข้อมูลทางเอกสาร โดยการทบทวนวรรณกรรมทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ค้นคว้าข้อมูลจากบทบัญญัติกฎหมาย หนังสือบทความวารสาร งานวิจัยวิทยานิพนธ์ ข้อมูลสถิติหรือเอกสารเผยแพร่ทางราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลสารสนเทศจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ตลอดจนการศึกษากฎหมาย 2)การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่ติดตามสถานการณ์คดีของศูนย์นายความเพื่อสิทธิมนุษยชนกับหัวหน้าศูนย์ข้อมูลกฎหมายและคดีเสรีภาพของโครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชนโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งก่อนสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีคำถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ โดยคำถามมีลักษณะปลายเปิด โดยเริ่มประเด็นใดก่อนก็ได้เพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างราบรื่น

การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยได้วางกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1)ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ผู้วิจัยนำข้อมูลจากเอกสารซึ่งประกอบด้วย เอกสาร บทความ หนังสือ ตำรา งานวิจัย ทั้งไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา 2)ข้อมูลจากภาคสนาม โดยพิจารณาประเด็นสำคัญและนำข้อสรุปข้อมูลที่มีความคล้ายกันและข้อเท็จจริงที่ยืนยันได้มาเรียบเรียงให้ข้อมูลที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ พร้อมทั้งใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาจัดลำดับความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงข้อมูล จนได้ข้อสรุป 3) วิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี พ.ศ.2557-2562 ก่อนการเลือกตั้ง ว่ามีลักษณะการใช้กฎหมายใดบ้าง โดยแบ่งประเภทการใช้กฎหมายดังกล่าวออกเป็น 2 ช่วงระยะเวลาคือ การใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบกับการพิจารณาประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ พิจารณาร่วมด้วย ว่าการใช้กฎหมายดังกล่าวเป็นไปตามหลักเสรีประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร 4)วิเคราะห์ผลพวงจากการใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ในช่วงปี พ.ศ.2557-2562 ก่อนการเลือกตั้งว่า ผลพวงดังกล่าวเอื้อต่อการสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติอย่างไร จากการพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ

6. ผลการวิจัย

จากการศึกษาการบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ. 2557–2562 ก่อนการเลือกตั้ง ได้ลำดับการนำเสนอต่อไปนี้

6.1 ผลการวิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง ตามหลักเสรีประชาธิปไตยพบว่า

6.1.1 ตามเกณฑ์การประเมินระดับความเป็นประชาธิปไตยของ The Economist Intelligence Unit (EIU) พบว่า ระบอบการปกครองประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ.2557–2562 มีลักษณะสอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบผสม (Hybrid regimes) ดังจะเห็นได้จาก พ.ศ.2557 มีค่าคะแนน 5.39 พ.ศ.2558 มีค่าคะแนน 5.09 พ.ศ.2559 มีค่าคะแนน 4.92 พ.ศ.2560 มีค่าคะแนน 4.63 พ.ศ.2561 มีค่าคะแนน 4.63 และ พ.ศ.2562 มีค่าคะแนน 4.63 ตามลำดับ และคะแนนมีลักษณะลดลงอย่างต่อเนื่องในทุกปี ซึ่งช่วงเกณฑ์ดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบการปกครองแบบผสม คือ ค่าคะแนนระหว่าง 4.01–6.00

6.1.2 หลักการประเมินตัวชี้วัดระดับการพัฒนาประชาธิปไตย ตามเกณฑ์การประเมินของ Freedom house พบว่า ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเผด็จการภายหลังจากการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ.2557 โดยรัฐบาลทหารหรือ คสช. ได้มีการบังคับใช้กฎหมายและบริหารประเทศโดยรัฐธรรมนูญที่จำกัดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน รวมถึงกดดันผู้ที่มีความเห็นแตกต่างจาก คสช. โดยประเทศไทยได้รับจัดให้อยู่ในกลุ่ม “ประเทศไม่มีเสรี” (Not Free) โดยได้รับคะแนน 30 จาก 100 คะแนน (Freedom house, 2019) และเมื่อพิจารณาจากเกณฑ์ที่ใช้เป็นตัวชี้วัดจำนวน 2 เกณฑ์ คือ สิทธิทางการเมือง (Political Rights) และสิทธิพลเมือง (Civil Liberties) พบว่า สิทธิทางการเมืองของประเทศไทยมีน้อยมากจนถึงไม่มีเลย (ระดับ 7/7) ส่วนสิทธิพลเมืองของประเทศไทยอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย (ระดับ 5/7) โดยในการพิจารณาสิทธิทางการเมืองนั้นพิจารณาจากกระบวนการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง และประสิทธิภาพในการบริหารงานของรัฐบาล ในขณะที่การพิจารณาสิทธิพลเมืองจะพิจารณาจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและความเชื่อ สิทธิในการรวมกลุ่มเป็นสมาคมและองค์กร หลักนิติธรรม และสิทธิส่วนบุคคล

6.1.3 หลักการประเมินตัวชี้วัดหลักเสรีประชาธิปไตยใช้เกณฑ์การประเมินของ The World Justice Project ในการพิจารณาตัวชี้วัดหลักนิติธรรมในประเทศไทย ตามตารางที่ 2 พบว่า ในช่วงปี 2555–2556 ก่อนคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ามาทำการรัฐประหารยึดอำนาจภาพรวมประเทศไทยมีคะแนนตัวชี้วัดที่สูง จนกระทั่งภายหลังจากการเข้ามาของ คสช. ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2557 ผลของคะแนนตัวชี้วัดหลักนิติธรรมลดลง แต่อย่างไรก็ตาม ชื่อน่าสังเกตที่เกิดขึ้นตัวชี้วัดในด้านมีความสงบเรียบร้อยและปลอดภัยคือ มีคะแนนที่เพิ่มขึ้นอย่างนัยยะสำคัญหลังจาก คสช. เข้ามาเป็นรัฐบาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า คสช. สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศได้อย่างดี แต่สวนทางกับ

การทำงานตามหลักเสรีประชาธิปไตยเพราะการใช้อำนาจของ คสช. ไม่สามารถตรวจสอบและถ่วงดุลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้ง ภายใต้ความสงบเรียบร้อยของประเทศกระทำการภายใต้การจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกความคิดเห็นต่อ คสช.

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดหลักนิติธรรมของ The World Justice Project (WJP) ในปี พ.ศ.2555 – 2562

ตัวชี้วัด	พ.ศ.2555- 2556	พ.ศ.2557	พ.ศ.2558	พ.ศ.2559	พ.ศ.2560- 2561	พ.ศ.2562
ภาพรวมประเทศไทย	-	0.52	0.52	0.51	0.50	0.50
1. การจำกัดอำนาจของรัฐบาล (Constraints on Government Powers)	0.53	0.50	0.46	0.47	0.47	0.47
2. การปลอดจากการคอร์รัปชัน (Absence of Corruption)	0.41	0.51	0.52	0.47	0.49	0.49
3. การมีรัฐบาลที่เปิดกว้าง (Open Government)	0.50	0.47	0.49	0.52	0.48	0.48
4. การรับรองสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental Rights)	0.66	0.58	0.50	0.47	0.47	0.48
5. การมีความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัย (Order and Security)	0.63	0.75	0.75	0.70	0.69	0.71
(6) การบังคับใช้กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ (Regulatory Enforcement)	0.51	0.46	0.51	0.50	0.50	0.48
(7) กระบวนการยุติธรรม ทางแพ่ง (Civil Justice)	0.43	0.39	0.46	0.53	0.53	0.49
(8) กระบวนการยุติธรรม ทางอาญา (Criminal Justice)	0.59	0.51	0.43	0.45	0.40	0.42

ที่มา : ผู้วิจัยสรุปและรวบรวมจาก World justice project

หมายเหตุ ตัวชี้วัดหลักนิติธรรมของ The World Justice Project มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 1 คะแนนที่มีค่าเป็น 0 หมายถึง มีความเป็นนิติธรรมน้อยที่สุด ส่วนมีค่าเป็น 1 หมายถึง มีความเป็นนิติธรรมมากที่สุด

6.2 ผลการวิเคราะห์การใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง เพื่อวางรากฐานให้กับระบอบรัฐประหาร โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

6.2.1 การใช้กฎหมายทั่วไป พบว่า ภายใต้การเข้ามามีอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ตั้งแต่ 22 พฤษภาคม 2557 เป็นระยะเวลากว่า 5 ปี คสช. ได้มีการใช้กฎหมายหลายฉบับที่ขัดต่อหลักเสรีประชาธิปไตย โดยผู้วิจัยเห็นว่า การใช้กฎหมายบางฉบับของ คสช. ที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้ง และส่งผลกระทบต่อใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการชุมนุมและแสดงความคิดเห็นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1)กลุ่มประเภทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมสาธารณะ ในการจัดการชุมนุมสาธารณะในปัจจุบัน จะพบว่า นอกเหนือจากการใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะแล้ว ในทางปฏิบัตินั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าควบคุมดูแลการชุมนุมสาธารณะ มักจะมีการนำกฎหมายฉบับอื่นๆ ที่มีอยู่ก่อนหน้าการประกาศใช้พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ เข้ามาใช้ร่วมกันหรือประกอบกัน เพื่อควบคุม ตั้งข้อสังเกต หรือแม้กระทั่งการตั้งข้อหากล่าวหาต่อผู้ชุมนุมสาธารณะซึ่งได้ใช้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมและแสดงความคิดเห็น (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562) เช่น พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 และพระราชบัญญัติควบคุมการโฆษณาโดยใช้เครื่องขยายเสียง พ.ศ.2493 เป็นต้น 2)กลุ่มประเภทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นสาธารณะทางออนไลน์ แม้ว่าภายใต้รัฐบาล คสช. จะมีการใช้กฎหมายในการจัดการชุมนุมสาธารณะกับผู้เห็นต่างทางการเมือง ในขณะเดียวกัน นอกจากการควบคุมการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบนที่สาธารณะแล้ว คสช. ยังมีการใช้กฎหมายฉบับอื่นๆ ในการควบคุมและการจำกัดการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองบนโลกออนไลน์ควบคู่อีกด้วย เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560 และพระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ.2562 เป็นต้น

6.2.2 การใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 พบว่า ระบอบ คสช. มีการใช้กฎหมายในการจัดการและควบคุมพลเรือน ในลักษณะการสถาปนาอำนาจเบ็ดเสร็จในรัฐธรรมนูญ (Constitutionalization of Absolutism) ผ่านการรับรองผลและการบังคับใช้มาตรา 44 มาตรา 47 และมาตรา 48 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557 และส่งผลให้เกิดการปกครองโดยตามอำเภอใจในนามกฎหมาย (Rule by Law) ด้วยการกำหนดฐานความผิดและโทษทางอาญา สำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามประกาศและคำสั่งของ คสช. และหัวหน้า คสช. (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562) ภายหลังจากการยกเลิกรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 เมื่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) กลุ่มบุคคลที่ หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) แต่งตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ (ชั่วคราว) ปี พ.ศ.2557เพื่อทำหน้าที่เสนอ เห็นชอบ และ

กลั่นกรองกฎหมายแทนสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 6) ในระบบปกติ ซึ่งสมาชิกทั้งหมดมาจากการเลือกโดยหัวหน้า คสช. เอง และกลายเป็นผู้ทำหน้าที่ออกกฎหมาย พิจารณาสันติสัญญาที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศและให้ความเห็นชอบการดำรงตำแหน่งของบุคคลบางตำแหน่ง โดยไม่มีฝ่ายค้านทำหน้าที่ตรวจสอบในสภา และไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดระยะเวลาห้าปีที่ผ่านมา กฎหมายและการดำเนินการเหล่านี้จะยังคงมีผลบังคับใช้ต่อไปภายหลังจาก คสช. หหมดอำนาจ (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562) ที่ออกกฎหมายไปจำนวน 444 ฉบับ และกฎหมายบางฉบับมีเนื้อหาที่มีลักษณะจำกัดการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่น พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เป็นต้น (iLaw, 2562)

6.2.3 การใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พบว่า การครองอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) หลังรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 จนถึงปัจจุบัน มีความแตกต่างอย่างสำคัญจากการรัฐประหารหลายครั้งในอดีต เนื่องจากทหารไม่ได้เพียงเข้ามายึดอำนาจและมีบทบาททางการเมืองเพียงระยะสั้นๆ ก่อนจะคืนอำนาจสู่ระบบการเลือกตั้ง แต่ระบอบ คสช. ความพยายามมุ่งหวังควบคุมอำนาจทางการเมืองแบบปกติในระยะยาว พร้อมกับความพยายามในการสถาปนาระบบการเมืองใหม่ที่ คสช. สามารถคงอำนาจ (Status quo) ต่อไปในอนาคต หากพิจารณาในเชิงองค์ประกอบโครงสร้างของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 จะพบว่า มีกลไกหลักสำคัญที่ทำให้อำนาจของกองทัพเข้ามาอยู่ในระบบปกติมากขึ้น ผ่านสถาบันทางการเมือง 3 องค์การ ดังนี้

6.2.3.1 ฝ่ายนิติบัญญัติหรือ “รัฐสภา”

ก. การสืบทอดอำนาจของทหารผ่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ส.ส.) จากการออกแบบระบบการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม ซึ่งเป็นระบบการคะแนนที่เอื้อประโยชน์ต่อพรรคเล็ก เพื่อต้องการสลายพรรคการเมืองขนาดใหญ่ (สิริพรรณ นกสวน สวัสดี, 2561) นอกจาก คสช. จะเป็นคนเขียนกติกาแล้ว คสช. ยังมีตัวแทนในฐานะผู้เล่นเกมสในการเลือกตั้ง นั่นก็คือ พรรคพลังประชารัฐ ซึ่งเป็นพรรคที่ใช้ชื่อเดียวกับนโยบายของรัฐบาล คสช. หรือเรียกว่า พรรคทหาร ซึ่งภายใต้ระบบการเลือกตั้งนี้ส่งผลให้พรรคการเมืองที่เน้นตัวบุคคลได้เปรียบ (iLaw, 2563) และเปิดช่องทางให้พรรคพลังประชารัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี(รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 159)

ข. การสืบทอดอำนาจของทหารผ่านสมาชิกวุฒิสภา(ส.ว.) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้กำหนดวิธีการให้ได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งถือเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ในวาระแรกเริ่ม และการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาชุดที่สองไว้แตกต่างกัน โดยการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในวาระแรกเริ่มแรกมาจากพระมหากษัตริย์แต่งตั้งทั้งหมด 250 คน ตามคำแนะนำของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ และรัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการ

ทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ และผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยตำแหน่ง(รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บทเฉพาะกาล มาตรา 269) ทำให้วุฒิสภาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทหารยังคงเข้าไปมีอิทธิพลต่อไป และวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งนี้ ยังมีสิทธิให้ความเห็นชอบต่อบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้งระยะห้าปีแรกด้วย (ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, 2562) จึงสะท้อนให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ให้อำนาจในการคัดเลือกกรรมการในการสรรหา ส.ว. แต่ท้ายที่สุดวิธีการสรรหา ส.ว. ก็ล้วนเป็นตาม คสช. ในการคัดเลือก เพื่อเอื้อต่อการสืบทอดอำนาจของ คสช. ตามที่รัฐธรรมนูญในปี 2560 ได้ให้ความสำคัญกับการนำเสนุนายกรัฐมนตรีคนนอก เนื่องจาก ที่มาของสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) เป็นการแฝงตัวของรัฐบาลทหารเข้าไปในอำนาจนิติบัญญัติ โดยการที่ ส.ว. ที่ คสช. ทำการแต่งตั้ง มีความเกี่ยวข้องกับการเลือกนายกรัฐมนตรีร่วมกับ ส.ส. ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางให้กับนายกรัฐมนตรีคนนอกโดยเฉพาะทหาร นับได้ว่า นายกรัฐมนตรีไม่ได้มาจากการเลือกตั้งแต่มาจากการลงมติรับรองโดยสภาผู้แทนราษฎรร่วมกับสมาชิกวุฒิสภา (สิริพรรณ นกสวน สวัสดี, 2561)

6.2.3.2 ฝ่ายบริหาร หรือ “คณะรัฐมนตรี”

ก. การสืบทอดอำนาจของทหารผ่านนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้เข้ามาทำการรัฐประหาร (a coup d'état) กองทัพนั้นได้เข้ามามีความสัมพันธ์กับระบบกฎหมายไทย โดยการใช้อำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (Constitution Drafting Committee or CDC) เพื่อเอื้อผลประโยชน์ต่อทหาร (Michael H. Nelson, 2016) ในการเปิดทางให้ทหารได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งวุฒิสภา เพื่อเอื้อต่อการมีส่วนร่วมในการโหวตนายกรัฐมนตรี ด้วยเหตุนี้ รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงเอื้อต่อการให้ผู้นำทหารอย่างพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หรือหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้เข้ามาเป็นผู้นำรัฐบาลที่เป็นตัวแสดงหลักในการใช้กฎหมายเดิม

ข. การสืบทอดอำนาจของทหารผ่านคณะรัฐมนตรีโดยแผนยุทธศาสตร์ชาติ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้คณะรัฐมนตรีหลังการเลือกตั้ง ต้องแถลงนโยบายบริหารราชการแผ่นดินต่อรัฐสภา และบริหารราชการแผ่นดินต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ(รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 162 และมาตรา 164) โดยแผนยุทธศาสตร์ชาติเป็นแผนและขั้นตอนการพัฒนาประเทศที่จัดทำโดยคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ และผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นกรรมการยุทธศาสตร์ชาติโดยตำแหน่ง และรัฐธรรมนูญมอบอำนาจให้วุฒิสภาติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการหรือบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 270) จึงส่งผลให้ผู้บัญชาการเหล่าทัพ และตัวแทนจากการแต่งตั้งของ คสช. ยังคงมีบทบาททางการเมืองต่อไป ด้วยการเข้าไปอยู่ในอำนาจขององค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้

ค. การสืบทอดอำนาจของทหารผ่านองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญประกอบไปด้วย 5 องค์กรคือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คตง.) และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ซึ่งตามหลักการแล้วองค์กรดังกล่าวต้องทำการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี 2560 ได้กำหนดให้องค์กรอิสระมาจากการเห็นชอบของ ส.ว. ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบกรรมการในองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ แต่ทว่า ส.ว. ตามรัฐธรรมนูญก็เป็นผลผลิตมาจากคสช. (iLaw, 2562)

6.2.3.1 ตุลาการ หรือ “ศาล”

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ ที่มีหน้าที่แตกต่างจากศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหารซึ่งมีหน้าที่และอำนาจในการวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่น (ศาลรัฐธรรมนูญ, 2561) ในระยะเวลาที่ผ่านมาศาลรัฐธรรมนูญถือว่ามียุทธศาสตร์โดดเด่นในการวินิจฉัยคดี โดยเฉพาะ “คดีทางการเมือง” คือ กรณีการยุบพรรคการเมือง หรือการวินิจฉัยคุณสมบัติของนักการเมือง จะพบว่า คำวินิจฉัยส่วนใหญ่มีทิศทางไปในทางให้ประโยชน์กับฝ่าย คสช. มากกว่า เช่น การยุบพรรคการเมือง คือ พรรคไทยรักชาติและพรรคอนาคตใหม่ ที่เป็นพรรคที่มีอุดมการณ์ตรงข้ามกับ คสช. อีกทั้ง ยังได้วินิจฉัยรับรองคุณสมบัติของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้า คสช. ว่า ไม่ได้เป็นเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ จึงทำให้ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญและไม่ขาดคุณสมบัติความเป็นนายกรัฐมนตรี (iLaw, 2562) ดังนั้น ในปัจจุบันภายใต้รัฐที่ปกครองโดยระบอบเสรีประชาธิปไตย มีหลักนิติธรรมซึ่งเป็นกลไกส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยโดยหลักการควบคุมและจำกัดอำนาจรัฐไม่ให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม ภายใต้ระบอบคณะรักษาความสงบแห่งชาติเราไม่สามารถกล่าวได้ว่าเราเป็นระบอบการปกครองประชาธิปไตยได้อย่างถ่องแท้ ด้วยเหตุที่ว่า ระบอบเผด็จการทหารมีความพยายามใช้กฎหมายฉบับต่างๆ เพื่อช่วยในการรักษาอำนาจของตนเองไว้ จึงสะท้อนให้เห็นว่า แม้ว่า คสช. จะมีการใช้กฎหมายตามหลักเสรีประชาธิปไตย แต่กฎหมายดังกล่าวกลับไม่ได้ใช้เพื่อจำกัดอำนาจรัฐ แต่กลับกลายเป็นการใช้กฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชนที่เห็นต่างจาก คสช. ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิประชาชน อีกทั้งยังส่งผลให้ไม่สามารถเกิดการใช้หลักการแบ่งแยกอำนาจในการตรวจสอบและถ่วงดุลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) มีการบังคับใช้กฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับหลักเสรีประชาธิปไตย อีกทั้ง ยังส่งผลต่อการวางรากฐานค้ำจุนให้กับระบอบรัฐประหารในระยะยาวอีกด้วย เนื่องจากการครองอำนาจของ คสช. และกองทัพหลังรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 จนถึงปัจจุบัน มีความแตกต่างอย่างสำคัญจากรัฐประหารหลายครั้งก่อน

หน้านี้ ด้วยเหตุผลที่ว่ากองทัพไม่ได้เพียงเข้ามายึดอำนาจ และมีบทบาททางการเมืองเพียงระยะสั้น ๆ ก่อนจะคืนอำนาจสู่ระบบการเลือกตั้ง แต่ คสช. มีเป้าหมายสำคัญในการควบคุมอำนาจในระยะยาว พร้อมกับพยายามสถาปนาระบบการเมืองใหม่ที่กองทัพและชนชั้นนำสามารถควบคุมและชี้นำทางการเมือง ให้เป็นระบบที่ถูกใช้สืบเนื่องต่อไปในอนาคต

อำนาจของกองทัพภายใต้ระบอบใหม่นี้จึงยังดำรงอยู่ ไม่ว่าผลการเลือกตั้งจะเป็นอย่างไรก็ตาม ในระยะต่อไป ทั้งอำนาจของกองทัพที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นในทุกมิติ ทั้งประกาศ คำสั่ง และคำสั่งหัวหน้า คสช. รวมถึงกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องที่ออกโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ตลอดจนแบบแผน-วิธีคิดในการดำเนินการทางการเมืองแบบของกองทัพ สิ่งเหล่านี้จะยังคงดำรงอยู่และมีอิทธิพลในสังคมไทยต่อไปในฐานะผลพวงของการรัฐประหารครั้งนี้ ซึ่งผลการวิจัยการใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้ง สามารถสรุปผลได้ดังนี้

7.1 ปัญหาการใช้กฎหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในปี พ.ศ.2557–2562 ก่อนเลือกตั้งพบว่า การใช้กฎหมายในระบอบ คสช. มีลักษณะที่ขัดต่อหลักเสรีประชาธิปไตย หรือกล่าวได้ว่า การใช้กฎหมายของ คสช. ไม่ได้ทำหน้าที่ในการจำกัดอำนาจรัฐ แต่กฎหมายกลับมีหน้าที่ไว้รับรองและให้อำนาจรัฐกับ คสช. อันส่งผลให้เกิดการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อีกทั้งยังส่งผลให้ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วงระยะเวลา ได้แก่ ในช่วงแรก เป็นระยะเวลาภายหลังที่ คสช. ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเดิมและ คสช. ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวหรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2557 และช่วงที่สอง เมื่อ คสช. ได้จัดทำรัฐธรรมนูญฉบับถาวรหรือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่ง คสช. ได้ใช้อำนาจรัฐและสืบทอดอำนาจของตนผ่านกลไกของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว จากการศึกษาปัญหาการใช้กฎหมายของ คสช. ทั้งในช่วงรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว และระหว่างที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญถาวรแม้ว่า คสช. จะมีสถานะที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลา แต่อย่างไรก็ตาม ลักษณะการใช้อำนาจของ คสช. ก็มีแนวทางไปในลักษณะที่มุ่งรักษาสถานภาพของ คสช. โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อรับรองและป้องกันไม่ให้นำไปสู่การรับผิดชอบจากการใช้อำนาจในภายหลัง ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจพิเศษตามรัฐธรรมนูญ การใช้อำนาจในฐานะเป็นองค์กรทางการเมือง หรือแม้กระทั่งการรับรองการใช้อำนาจของ คสช. ว่ามีความชอบด้วยกฎหมายและรัฐธรรมนูญที่สุด สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การใช้กฎหมายของ คสช. ล้วนแต่ไม่สอดคล้องกับหลักการเสรีประชาธิปไตย ทั้งสิ้น และส่งผลให้ระบอบประชาธิปไตยของไทยมีลักษณะที่สอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบผสม

7.2 การวางรากฐานทางรัฐธรรมนูญและกฎหมายเพื่อสืบทอดอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พบว่า คสช. มีความพยายามในการใช้ระบอบประชาธิปไตยเพื่อเป็นฉากหน้าในการรองรับการใช้อำนาจของตนเองให้มีความชอบธรรม อีกทั้งยังสร้างมรดกในระบอบการเมืองและกฎหมาย เพื่อการสืบทอดอำนาจ คสช. ให้คงอยู่สืบไปโดยผลผลิตจากระบอบ คสช. ที่สร้างขึ้นเพื่อค้ำ

จนอำนาจของคณะรัฐประหาร ได้แก่ การจัดการและควบคุมพลเรือนโดยวิธีคิดและปฏิบัติการทางทหาร (Militarization) การสถาปนาอำนาจในรัฐธรรมนูญการขยายบทบาทและอำนาจของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในโครงสร้างทางการเมืองรวมไปถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 นอกจากนี้ การวางรากฐานทางรัฐธรรมนูญและกฎหมายเพื่อสืบทอดอำนาจของ คสช. ที่เกิดขึ้น สามารถนำไปสู่ข้อสรุปการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า คสช. มีความพยายามในการใช้กฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือในการรับรองในการใช้อำนาจ และยกเว้นความรับผิดชอบให้กับตนเอง ซึ่งส่งผลให้ คสช. ใช้อำนาจในลักษณะตามอำเภอใจและไร้ขีดจำกัด จนกระทั่งนำไปสู่การละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักเสรีประชาธิปไตย ส่งผลทำให้ขาดการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจอย่างเหมาะสมตามระบอบประชาธิปไตย และจากปัญหาการใช้กฎหมายของ คสช. ดังกล่าวได้เป็นผลผลิตและนำไปสู่การสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารหรือ คสช. ต่อไปในระยะยาวอีกด้วย

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 จากประวัติศาสตร์การรัฐประหารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจำนวน 13 ครั้ง นับได้ว่า สังคมไทยยังไม่สามารถก้าวข้ามการแทรกแซงบทบาทจากทหารได้ และเมื่อเกิดการรัฐประหารขึ้น ประชาชนไม่สามารถขัดขึ้นและต่อต้านการรัฐประหารได้อย่างเต็มรูปแบบ เนื่องจากเมื่อเกิดการรัฐประหารสำเร็จ กองทัพมักจะนำมรดกจากการรัฐประหารในอดีตที่ผ่านมาใช้ เพื่อรับรองอำนาจให้กับคณะรัฐประหาร และนิรโทษกรรมทุกครั้ง

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 ผู้วิจัยจึงขอเสนอว่า สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าวคือ การให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยกับหลักนิติธรรม เนื่องจากเมื่อใดก็ตาม หากปราศจากหลักการประชาธิปไตยในการควบคุมกำกับการใช้อำนาจของรัฐไม่ให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยการใช้กฎหมายเข้ามาเป็นกรอบจำกัดการใช้อำนาจของคณะรัฐประหารทุกช่วงเวลา เพื่อป้องกันการเข้ามารัฐประหาร และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิดจากการใช้อำนาจดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ หลักการปกครองโดยกฎหมาย (Rule of law) ดังกล่าว ต้องทำงานในลักษณะส่งเสริมควบคู่กัน เพราะหากประเทศไทยสามารถทำให้หลักนิติธรรมสามารถเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม หลักการดังกล่าวนั้นก็ช่วยส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยสามารถทำงานตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยสามารถทำงานตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. เอกสารอ้างอิง

- โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน. (2558). **รวมผลงาน การใช้อำนาจมาตรา 44 ปี 2557-2558**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.ilaw.or.th/node/3679>
- _____. (2560). **ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คืออะไรเข้าใจกันแบบย่อๆ**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.ilaw.or.th/node/4570>
- _____. (2561). **พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ฯ 2560: กฎหมายใหม่แต่ยังถูก ใช้ปิดปากเหมือนเดิม**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://ilaw.or.th/node/4901>
- _____. (2561). **“มาตรา 44” ครบ 200 ฉบับ ใช้ทุกประเด็นปัญหา แบบตามใจชอบ**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://ilaw.or.th/node/5041>
- _____. (2562). **ร่าง พ.ร.บ.มั่นคงไซเบอร์ฯ 62: เปิดช่องเจ้าหน้าที่รัฐ “สอดส่อง” คนเห็นต่างได้**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://ilaw.or.th/node/5173>
- _____. (2562). **ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยคุณสมบัติประยุทธ์ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐ เป็นนายกฯ ต่อได้**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.ilaw.or.th/node/5384>
- _____. (2562). **อำนาจของ 250 ส.ว. ของ คสช. มีมากกว่าแค่ พิจารณากฎหมาย**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://ilaw.or.th/node/5395>
- _____. (2562). **6 ปี คสช.: มอง ‘ระบอบ คสช.’ ผ่าน 6 เสาค้ำจุนอำนาจ**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://ilaw.or.th/node/5662>
- ประชาไท. (2560). **ย้อนรอยรัฐประหาร 13 ครั้ง นานแค่ไหนกว่าจะเลือกตั้ง คสช.ทำชิงสฤสิทธิ์-ถนอม**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://prachatai.com/journal/2017/01/69609>
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2561). **เผด็จการวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). **พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C771/%C771-20-9999-update.pdf>
- _____. (2557). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2557**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2557/A/055/1.PDF>
- _____. (2558). **พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ.2558**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A1152/%A1152-20-2558-a0001.htm>
- _____. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>
- _____. (2562). **พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/069/T_0020.PDF

- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2561). **นิติรัฐที่พังทลาย: รายงาน 4 ปี ภายใต้ คสช. สิทธิมนุษยชน และผลพวงรัฐประหารต่อสังคมไทย**. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2562. จาก <https://www.tlhr2014.com/wp-content/uploads/2018/06/4-years-TH.p>
- ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน. (2562). **ข้อเสนอต่อการจัดการผลพวงรัฐประหารทางกฎหมาย นโยบาย และกระบวนการยุติธรรม เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน**. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2563. จาก <https://www.tlhr2014.com/wp-content/uploads/2018/06/4-years-TH.pdf?>
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดี. (2561). **ระบบเลือกตั้งเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร : สยามปริทัศน์.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2558). **เสนาริปไตย : รัฐประหารกับการเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- Freedom house. (2019). **FREEDOM IN THE WORLD 2019**. Retrieved 13 January 2020. From <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/thailand>
- Nelson, Michael H. (2016). **Authoritarian Constitution-Making in Thailand, 2015-16: Elite (Aphichon) Capture Turns a “Dual Polity” into a “System of Elite Rule with Elections,” or a “Thai-style Authoritarianism”**. Bangkok : Thammasat University.
- The World Justice Project. (2019). **Rule of Law Index**. Retrieved 18 January 2020. From <https://worldjusticeproject.org>

9. คำขอบคุณ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสันต์ เลี้ยงบุญเลิศชัย และ ศาสตราจารย์ ดร.ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการจัดทำงานวิจัย และให้คำแนะนำเพื่อให้งานวิจัยฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณทุนอุดหนุนการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ขอขอบคุณครอบครัวประดิษฐ์ด้วงและครอบครัว ณ ลำปาง ที่ให้การสนับสนุนและเป็นที่กำลังใจให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำงานวิจัยนี้จนสำเร็จ สุดท้ายนี้ คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูตราบูชาแด่บิดา มารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านหากมีข้อบกพร่องประการใด ผู้วิจัยกราบขอภัยและขอน้อมรับข้อบกพร่องไว้แต่เพียงผู้เดียว